

**ADVERBUL ȘI ALTE PĂRȚI DE VORBIRE. DIFICULTĂȚI
DE RECUNOAȘTERE**

**THE ADVERB AND OTHER PARTS OF SPEECH. RECOGNITION
DIFFICULTIES**

Natalia STRATAN, dr., conf. univ.,

UPS „Ion Creangă” din Chișinău

ORCID: 0000-0003-4807-0094

butmalaistratan@gmail.com

Elena DANU-STRAISTARI, masterandă,

UPS „Ion Creangă” din Chișinău

ORCID: 0000-0002-1957-0172

ellenadanu@gmail.com

Natalia STRATAN, PhD, Associate Professor,

“Ion Creanga” SPU of Chisinau

Elena DANU-STRAISTARI, magister,

“Ion Creanga” SPU of Chisinau

CZU: 811.135.1’36

DOI: 10.46727/c.v3.21-22-03-2024.p89-94

Abstract. In this article we aim to elucidate some of the most common difficulties in recognizing adverbs of other lexical-grammatical classes. The adverb is a problematic lexical-grammatical class due to its heterogeneity. Some adverbs can acquire several morphological values. The most numerous difficulties in their recognition occur when the user does not know how to differentiate between various parts of speech. It is known that depending on the combinations in which they appear, they develop totally different meanings and grammatical values. Thus, adverbs are confused with other lexical-grammatical classes. In relation to other parts of speech, the most frequent confusions occur between: adjectives and adverbs, determined by the identity of form; recognition difficulties arise in the case of prepositions and adverbs, having few situations of form identity, appearing as close but not identical forms; the most exposed identification mistakes are some adverbial forms which, depending on the combinations in which they appear, develop different meanings and grammatical values, etc. Only careful analysis of the context will help us differentiate the adverb from other lexical-grammatical classes.

Keywords: adverb, conjunction, difficulty, noun, preposition.

Conform GALR-2005, adverbul este o clasă de cuvinte neflexibile, eterogenă, cuprinzând termeni cu trăsături sintactico-semantice diferite. Anumite elemente ale clasei adverbului au statut discutabil, situându-se la interferența mai multor clase sau apropiindu-se, prin caracteristici sintactice sau funcționale, de elemente ale altor clase, cu precădere de prepoziții sau conjuncții [1, p. 585].

De menționat că unele adverbe sunt uneori interpretate greșit. Se recomandă atenție specială la distingerea adverbilor de alte clase lexico-gramaticale.

Astfel, cele mai numeroase dificultăți de recunoaștere apar în cazul:

- *adjectivelor și al adverbilor;*
- *substantivelor și al adverbilor;*

- *prepozițiilor și al adverbelor;*
- *pronumelor și al adverbelor;*
- *omonimiilor.*

1. *Adverb și adjectiv*

În relația cu alte părți de vorbire, cele mai frecvente confuzii sunt cu adjectivul și cu substantivul, prima determinată de identitatea de formă.

În literatura de specialitate se vorbește foarte mult despre înrudirea adverbului cu adjectivul. În multe situații, pentru că au forme identice, statutul de adjectiv sau de adverb se stabilește numai în context, în funcție de regent. De exemplu, **bine** este adverb în *Muncește bine*, dar adjectiv în *Este un bărbat bine.*; **câine rău** – adjectiv; regentul este un substantiv – *copil rău educat* (adverb; regentul este adjectivul participial *educat* – *Este rău să rămâi fără bani* (adverb; adverbul face parte din predicatul nominal impersonal *este rău*).

„Dată fiind omonimia formei adverbiale și a celei adjectivale de masc. sg., confuzia celor două clase apare frecvent în construcții de tipul:

La vârsta asta, orice copil e dificil. (adjectiv) vs. *Orice copil e dificil de strunit.* (adverb); *Sportul e sănătos.* (adjectiv) vs *E sănătos să faci sport.* (adverb)” [2, p. 227].

Pană-Dindelegan G., vorbind despre confuzia adjectivului cu adverbul, susține că „distincția se realizează numai contextual, urmărind exact calitatea morfologică a regentului, precum și forma cuvântului analizat (variabilă sau invariabilă): *discurs corect* (adjectivul, regentul este substantivul *discurs*) - *Vorbește corect* (adverb; regentul este verbul *vorbește*; forma este invariabilă: *El vorbește corect*).

Este interesant noul tău roman (adjectiv; se raportează, simultan, la verbul copulativ *este* și la substantivul *roman*, cu care se acordă - *Este interesant să alegi un nou drum* (adverb; adverbul face parte din predicatul impersonal *este interesant*); *rezultat sigur* (adjectiv; regentul este substantivul *rezultat*) – *Sigur, rezultatul este corect* (adverb; forma rămâne invariabilă, indiferent de genul și numărul substantivului *rezultat*; se raportează la o întregă propoziție, și nu la un substantiv)” [4, p. 165-166].

De aceeași părere este și Isabela Nedelcu: „În alte situații, adverbul și adjectivul au forme asemănătoare (*maximum* vs. *maxim*, *minimum* vs. *minim*), și, de aceea, este necesară analiza atentă a contextului, pentru a le diferenția.”

Să analizăm două exemple:

Consumați zilnic minim doi litri de lichide!

Perioada de probă pentru angajați va fi maxim un an.

În contextele date, se confundă, din cauza asemănării formale, adverbul *minimum*, respectiv *maximum*, cu adjectivul *minim* și *maxim*. Statutul de adverb sau de adjectiv depinde de regentul căruia aceste elemente se subordonează. Dacă se subordonează unui substantiv, ele sunt adjective și au forme variabile: *minim*, *minimă*, *minimi*, *minime* (*punctaj minim*, dar *condiții minime*); *maxim*, *maximă*, *maximi*, *maxime* (*greutate maximă*, dar *viteze maxime*). În schimb, dacă se subordonează unui numeral, sunt adverbe, având formele invariabile *minimum* și *maximum*: *minimum doi litri*, *maximum două ore*. Că sunt adverbe aceste ultime două forme, o dovedește și faptul că, în locul lor, pot apărea și alte elemente adverbiale, compatibile cu numeralul, precum *aproximativ*, *vreo*: *Consumați zilnic aproximativ/vreo doi litri de lichide!*” [3, p. 114].

2. Adverb și substantiv

Se știe că nu numai alte părți de vorbire pot trece în clasa substantivului, ci și substantivul poate trece în alte clase lexico-gramaticale.

Substantivul este adverbializat în contexte, destul de fixate în uz ca: *Fuge **glonț***, *A înghețat **bocnă***, *A căzut **grămadă***, *S-a supărat **foc***. În asemenea contexte, substantivul este invariabil la fel ca adverbul (nu poate avea forme distincte de caz, număr și nu poate fi articulat) [4, p. 105].

În afara adverbilor de proveniență substantivală, fie adverbe modale, fie adverbe temporale, există și fenomenul invers, al utilizării contextuale a unor adverbe ca substantive. Substantivizarea se realizează fie prin mărcile de substantivizare curentă: articolul hotărât enclitic (***aproapele***, ***binele***, ***susul*** (paginii), ***josul*** (paginii), fie prin așezarea, fără alte mărci morfologice, a unui adverb într-un context propriu substantivului, dar imposibil pentru adverb (*Toată viața mi-a făcut numai **bine***.) [4, p. 200-201].

Identitatea formală cu substantivul, care poate fi și el articulat hotărât, duce la greșeala semnalată. Să examinăm exemplele:

- (a) ***Toamna** frunzele colindă,*
Sun-un greier sub o grindă. (M. Eminescu)
- (b) *Un soare blând răsări a doua zi, într-o **duminică**.* (M. Sadoveanu)
- (c) *Lasă-mi, **toamnă**, pomii verzi...* (A. Blandiana)
- (d) ***Duminicile** bâzâiam la strană și hârști! câte un colac...* (I. Creangă)

În textele (a) și (d), cuvintele subliniate sunt *adverbe*, iar în (b) și (c), cuvintele subliniate sunt *substantive*.

Sergiu Șerban în *Limba română. O gramatică a greșelilor* [5, 80] ne oferă unele argumente pentru o interpretare corectă.

Când este substantiv:

- Cuvântul este numele unui obiect gramatical;
- Poate fi articulat sau nu cu articol hotărât enclitic;
- Substantivul, fiind parte flexibilă de vorbire, poate exprima flexiunea după număr și după caz;
- Poate exprima funcții sintactice de subiect, atribut, complement și nume predicativ;
- Poate fi element regent pentru un adjectiv.

Când este adverb:

- Cuvântul exprimă o circumstanță cu caracter iterativ (care se repetă în timp);
- Este obligatoriu articulat cu articolul hotărât enclitic (*-a* pentru singular, *-le* pentru plural);
- Este invariabil, comportându-se ca o parte neflexibilă de vorbire;
- Poate exprima numai funcția sintactică de complement circumstanțial de timp;
- Poate fi element regent doar pentru un adverb [5, p. 80].

„Ca procedeu stilistic, susțin autorii celei de-a doua ediții a *Gramaticii limbii române pentru gimnaziu*, alunecarea de la o clasă la alta (în cazul nostru, trecerea de la adverb la substantiv) apare frecvent în poezie [4, p. 201]: *Pe când nu era moarte, nimic nemuritor, / Nici sâmburul luminii de viață dătător, / Nu era **azi**, nici **mâine**, nici **ieri**, nici **totdeauna**, / Căci unul erau toate și totul era una...* (M. Eminescu)

Averea să le aperi, mărirea ș-a lor bine. (M. Eminescu)

Plasarea adverbului în poziția specifică substantivului (determinarea adjectivală) duce la substantivizarea acestuia: *Din sânul vecinicului ieri / Trăiește azi ce moare.* (Luceafărul) [1, p. 605].

3. Adverb și prepoziție

E de observat că cele mai numeroase dificultăți de recunoaștere apar în cazul prepozițiilor și al adverbilor, care, exceptând puține situații de identitate de formă: *deasupra* (adverb și prepoziție); *de-a lungul*, *de-a latul* (locuțiune adverbială și locuțiune prepozițională), apar cu forme apropiate, dar nu identice: *înainte* (adverb) - *înaintea* (prepoziție), *împotriva* (adverb) - *împotriva* (prepoziție), prepoziția, fiind articulată, primește un component final omonim cu articolul masculin/feminin singular: *împrejur* + *-ul* > *împrejurul*, *înapoi* + *-a* > *înapoia*, iar adverbul, nearcticulat [4, p. 200]. „Trecerile între clasa adverbului și a prepoziției se bazează pe natura comună, de predicate semantice, a celor două părți de vorbire” [1, p. 605].

„Forma „nearticulată”, susține Gabriela Pană-Dindelegan, funcționează ca adverb, dat fiind caracterul autonom al adverbului (posibilitatea de a apărea singur, fără subordonați: *Privește îndărăt*); forma „articulată” funcționează ca prepoziție, dată fiind caracteristica prepoziției de a introduce un component nominal (*Privește îndărătul ușii*)” [4, p. 200].

Autorii GALR-2005 sunt de părere că „prin posibilitatea de a exprima determinări spațio-temporale, unele adverbe (*dedesubt*, *înainte*, *în spate*) se apropie de prepoziții. Între cele două clase există deosebiri sub aspectul structurii și al componentului sintactic. Sub aspect sintactic, prepoziția cere în mod obligatoriu prezența termenului asociat (*Nu mai locuiește nimeni deasupra lor.*), termen care lipsește în cazul adverbului (*Stau la ultimul etaj. Nu mai locuiește nimeni deasupra.*). Uneori, prepozițiile propriu-zise se comportă ca adverbele, termenul al doilea nefiind lexicalizat, dar putând fi recuperat contextual (*Acum sunt la ședință. Vorbim după.*)” [1, p. 585].

Referitor la distincția adverb-prepoziție, GBLR propune o soluție: „Ori de câte ori există măcar un context în care cuvântul poate să apară și singur, fără subordonați, el se va califica drept *adverb* (+complement), iar dacă nu există contexte în care să apară singur, el se va califica drept *prepoziție*. Ca atare, *înainte* este adverb (adverb+complement: *înainte de Crăciun*); *aproape* este adverb (adverb+complement: *aproape de fereastră*), dar *lângă* este prepoziție (*lângă fereastră*). Este motivul pentru care grupurile *departe de casă*, *aproape de casă*, *dincoace de grădină*, *dincolo de grădină*, *paralel cu facultatea*, *concomitent cu facultatea*, *împreună cu părinții*, *asemenea copiilor*, *aidoma lor*, *anterior căsătoriei etc.* sunt decompozabile într-un centru adverbial+complement” [2, p. 313].

4. Adverb și pronume

Nu trebuie confundat adverbul interogativ *cât* cu pronumele interogativ. Cel dintâi face referire la procese (la acțiuni), iar cel de-al doilea se referă la nume, la cantitate, la numărul obiectelor. Să se compare:

Cât poți să duci? (mult, foarte puțin - adverb); *Cât a avut la dispoziție?* (o oră, un timp-pronume interogativ). Autorii GBLR susțin că este pronume interogativ, atunci când are funcția sintactică de subiect sau de complement direct al unor verbe tranzitive: *Cât din brânza asta s-a cumpărat*, *Cât din brânza asta ai mâncat?* Sau adverb interogativ, cu funcția sintactică de circumstanțial cantitativ, atunci când apare pe lângă verbe intransitive: *Cât ai alergat?* ori cu

funcția sintactică de complement circumstanțial cantitativ, atunci când apare pe lângă verbe cu circumstanțial „obligatoriu”: *Cât a durat vizita?* [2, p. 162].

„*Atât* are un statut ambiguu, în funcție de poziția sintactică și de tipul de regent. *Atât* poate fi pronume indefinit, atunci când are funcția sintactică de subiect sau de complement direct al unor verbe tranzitive: *S-a cumpărat numai atât din pânza asta*. Sau adverb cantitativ, cu funcția sintactică de circumstanțial cantitativ, când apare pe lângă verbe intransitive: *Am mers atât*. Sau cu funcție sintactică de complement circumstanțial cantitativ, când apare lângă verbe cu circumstanțial „obligatoriu”: *Vizita a durat numai atât*.” [2, p. 153].

E de remarcat că în anumite condiții sintactice, poate căpăta valoare de adverb și pronumele relativ-interogativ *ce*. Atunci când determină un verb, un adjectiv sau un adverb, adverbul de proveniență pronominală are sensul „cât de tare”, „cât de mult”: *Ce mare te-ai făcut! Ce m-aș mai plimba pe malul mării!*”

5. Omonimii

Cele mai expuse greșeli de identificare sunt câteva forme adverbiale: *și, mai, iar, tot, nici, vreo, decât*, care, în funcție de combinațiile în care apar, dezvoltă sensuri și valori gramaticale total diferite:

- *și* este conjuncție de coordonare (*Vine luna și marșea*), iar, în alte contexte, adverb clitic (*A lipsit și marșea asta*);
- *mai*, deși are în comun rolul adverbial, în unele contexte este marcă de comparație, iar în altele, adverb aspectual (*Astăzi a răspuns mai bine*. - marcă de comparativ) vs (*Nu s-a mai gândit la nimic* - adverb);
- *iar* apare drept conjuncție de coordonare, iar, în alte contexte, ca adverb aspectual: *Ion este antrenor, iar fratele lui - jucător* - conj., *A venit iar la bazin* - adv.;
- *tot* apare ca pronume/adjectiv pronominal și ca adverb aspectual: *S-a verificat tot grupul* - adj., *Tot ce face este profund*.- pron.; *S-au tot certat*.- adv.;
- *vreo* poate fi folosit ca adjectiv pronominal (pentru feminin singular) sau ca adverb de mod de aproximare: *Nu cred să fi citit vreo carte* - adj. vs *A lipsit vreo două ceasuri* - adv.;
- *decât* apare cu două utilizări, dar una este prepoziție cu valoare comparativă, iar cealaltă, adverb: *Învață mai bine decât tine* - prepoz. vs *N-a venit decât Ion*. - adv. [4, p. 201].

În literatura lingvistică se atrage atenția la construcția adverbului restrictiv *decât*, care, corect, apare numai în propoziții negative: *El nu vine decât noaptea*; incorect: *El vine decât noaptea*.

Pentru propozițiile afirmative, se folosesc adverbele restrictive *doar, numai*: *El vine doar/numai noaptea* [4, p. 201]. „Utilizarea lui *decât* cu verbul la formă afirmativă e considerată o particularitate muntenească” [2, p. 115].

Prin desemantizare, adverbele relative devin conjuncții: *Cum* („imediat ce”) *a aflat vestea, a sunat acasă*., *Unde* („fiindcă”, „deoarece”) *nu și-a făcut tema, n-a venit la școală. L-aș ucide în bătaie când* („dacă”) *aș afla că el a prins pupăza*. (I. Creangă) [1, p. 605].

Se recomandă atenție specială la distingerea participiului adjectivizat și participiului adverbializat: *scris apăsător, cuvânt răstît* (participii adjectivizate) și *Scrie apăsător, Vorbește răstît*. (participii adverbializate).

În concluzie, putem menționa următoarele: conștientizarea cauzelor care produc diversele erori poate constitui, în mare măsură, un prim pas în încercarea de a le evita. În utilizarea adverbilor trebuie să ținem cont de context, pentru că, plasat în context specific, unul și același cuvânt poate să aibă altă valoare morfologică.

BIBLIOGRAFIE

1. *Gramatica limbii române*. vol. I. *Cuvântul*. București: Editura Academiei române, 2005, 712 p. ISBN 973-27-1306-2
2. *Gramatica de bază a limbii române*. (coord. Pană Dindelegan G.). București: Univers enciclopedic Gold, 2010, 686 p. ISBN 978-606-8162-68-3
3. NEDELCU, Isabela, *101 greșeli gramaticale*. București: Humanitas, 2013, 189 p.
4. PANĂ DINDELEGAN, G., *Gramatica limbii române pentru gimnaziu*. București: Univers Enciclopedic Gold, 2022, 480 p. ISBN 978-606-096-143-7
5. ȘERBAN, Sergiu, *Limba română. O gramatică a greșelilor*. București: Niculescu, 2008, 200 p. ISBN 978-973-568-815-8